

Tėvų pareigos ir vaikų grobimo klausimai (pagrindai)

PROJEKTO: GERESNIS ES REGLAMENTŲ ŠEIMOS IR PAVELDĖJIMO TEISĖS SRITYJE TAIKYMAS

Šis seminaras – vienas iš renginių, organizuojamų naudojantis Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansine parama.

Šis leidinys parengtas naudojant Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansinę paramą. Už šio leidinio turinį atsako ERA ir jame neatsispindi Europos Komisijos nuomonė.

2 atvejis: tėvų pareigos (pagrindai)

Agrita yra latvė, kuri prieš penkerius su puse metų buvo išvykusi į Londoną. Ji ketino ten likti metams ar dvejiems, kad, prieš įsikurdama savo tėvynėje, šiek tiek užsidirbtų. Tuo metu jai buvo 23 metai ir ji buvo ką tik baigusi universitetą. Antraisiais metais ji susitiko Aleksą, jauną britų bankininkystės specialistą. Jie kartu leido laiką, pradėjo draugauti ir ji įsikėlė gyventi kartu su juo. Po dvejų gyvenimo kartu metų Agrita pagimdė dukterį Laurą. Pagimdžiusi Laurą, Agrita ėmė ilgėtis savo šeimos ir jautėsi labai vieniša. Aleksas ilgai dirbdavo ir nedaug rūpindavosi kūdikiu. Kai Laurai suėjo pusantrų metų, Agrita pasakė Aleksui, kad jai būtina pabūti su savo tėvais, broliais ir seserimis Latvijoje. Ji gerai nesijautė ir jai buvo būtina šiek tiek laiko skirti sau. Aleksas tam pritarė. Ji ir Laura nusipirko pigių avialinijų bilietą į vieną pusę ir išvyko į Latviją. Aleksas ją palydėjo į oro uostą.

Pora bendravo telefonu ir „skype“, kad Aleksas taip pat galėtų matyti Laurą. Po trijų savaitių Aleksas paklausė, kada turėtų nupirkti bilietą atgal. Agrita atsakė, kad nėra pasiruošusi grįžti, ir Aleksas nusprendė savaitgaliui nuskristi į Latviją pasimatyti su ja bei Laura. Ten būdamas, jis primygtinai klausinėjo Agritos apie jos planus dėl grįžimo, bet ji vengdavo atsakyti. Galiausiai ji atsakė, kad jai reikia dar trijų mėnesių. Aleksas ją ir Laurą lankydavo kas tris savaites.

Po trijų mėnesių Aleksas pradėjo organizuoti Laurai dienos priežiūrą Londone ir bandė įtikinti Laurą ieškotis Londone darbo, nes tai neleistų jai jausti vieniša. Ji atsakė, kad jai reikia daugiau laiko, gal dar šešių mėnesių. Aleksas atsakė, kad papildomi trys mėnesiai – protingas laikas, tačiau po šio papildomo laiko ji ir Laura tikrai turėtų grįžti. Jis jai nupirko skrydį po trijų mėnesių atgal į Londoną.

Likus dienai iki numatyto skrydžio, Agrita atsiuntė Aleksui trumpąją žinutę, kad negrįš.

Aleksas kreipėsi patarimo į savo brolio draugą teisininką. Šis patarė jam kreiptis į Anglijos centrinę instituciją ir prašyti sugrąžinti Laurą. Jis paaiškino, kad jei Aleksas nesiims veiksmų dabar, bus laikoma, kad jis persikėlimui neprieštarauja ir jis gali prarasti ryšius su savo dukterimi. Aleksas buvo priblokštas. Jis kiekvieną dieną skambino Agritai ir bandė ją įtikinti persigalvoti. Kelis kartus jis skrido į Latviją pasimatyti. Ji teigė, kad negali auginti vaiko šalyje, kurioje jaučiasi prislėgta ir vieniša. Tai būtų nepakeliama jokiai vaikui.

Į centrinę instituciją Aleksas nesikreipė, suprasdamas, kad Agrita Londone būtų nelaiminga ir reikalai nesusitvarkytų. Be to, jis žinojo, kad negalėtų prisiimti Lauros priežiūros vien sau, jei būtų priimta nutartis, įpareigojanti grąžinti vaiką, ir Laura grįžtų be motinos. Taigi, jis nieko nedarė.

Nuo nepanaudoto lėktuvo bilieto praėjus trimis mėnesiams (t.y. po dešimties mėnesių nuo grįžimo į Latviją), Agrita pateikia prašymą Latvijos teismui. Ji reikalauja nustatyti Lauros gyvenamąją vietą su ja. Ji taip pat pasiūlo, kad Aleksas turėtų teisę lankyti dukrą Latvijoje vieną savaitgalį kas trečią savaitę. Išlaikymo ji nereikalauja, nes ją remia tėvai ir ji yra įsitikinusi, kad ras darbą Latvijoje ir greitai galės atsistoti ant kojų. Aleksas neprieštarauja jos reikalavimui, kad Lauros gyvenamoji vieta būtų su Agrita. Tačiau jis reikalauja išsamesnės bendravimo su dukra tvarkos, tai yra, kad Laura kartu su juo Londone galėtų praleisti dvi savaites per metus.

Klausimai

1 klausimas

Kokie teisės aktai būtų aktualūs šiuo atveju? Taip pat išnagrinėkite jų taikymo sritį.

2 klausimas

Ar tai būtų laikoma tarptautiniu vaiko grobimu? Paaiškinkite, į ką būtina atsižvelgti ir kur rasite tą informaciją.

3 klausimas

Ar Latvijos teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą dėl Lauros gyvenamosios vietos nustatymo ir tėvo teisės lankyti vaiką?

4 klausimas

Koks teisės aktas nustato, ar Aleksas turi tėvo pareigas Lauros atžvilgiu (būdamas nesusituokusiu tėvu)?

5 klausimas

Kokį teisės aktą taikys Latvijos teismas, sprenddamas Agritos ir Alekso ginčą dėl Lauros gyvenamosios vietos ir bendravimo su Laura?

Tarkime, kad praėjus dviem mėnesiams po nepanaudoto lėktuvo bilieto dienos Aleksas ir Agrita bendrauja elektroniniu paštu ir nusiunčiamos tokios žinutės:

Aleksas Agritai: „Tikiuosi, kad galėsime tai išspręsti, tačiau, jeigu tektų kreiptis į teismą, tai galime padaryti Londone, ar ne?“

Agrita Aleksui: „Taip, Londonas man tinka.“

6 klausimas

Ar, remiantis susitarimu dėl teismo pasirinkimo, Londono teismas turėtų jurisdikciją?

7 klausimas

Tarkime, kad Londono teismas neturi jurisdikcijos nagrinėti bylą iš esmės. Ar jis gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones?

Tarkime, kad Latvijos teismas nusprendžia, kad tėvų pareigos Lauros atžvilgiu yra bendros. Dėl vaiko lankymo teismas nusprendžia, kad Aleksas Laurą gali lankyti kas trečią savaitgalį. Nuo penkerių metų amžiaus Laura su Aleksu vieną savaitę bus žiemą (paskutiniąją metų savaitę) ir vieną savaitę vasarą (paskutiniąją liepos savaitę).

Laurai dar nesulaukus penkerių metų, Agrita kartu su ja persikelia į Suomiją, kur Agrita rado darbą. Aleksas persikėlimui neprieštarauja, tačiau pageidauja su dukra bendrauti ta pačia tvarka. Be to, jo nuomone, Suomijoje Laura turėtų lankyti britų mokyklą, o ne pradėti mokytis skaityti ir rašyti trečia kalba. Mokyklinį ugdymą jis pasiruošęs finansuoti. Agrita su tokiu, jos nuomone, elitiniu Lauros ugdymu nesutinka.

8 klausimas

Ar Latvijos teismo sprendimas dėl tėvų pareigų ir tėvo bendravimo su vaiku vykdytinas Suomijoje? Ar prie teismo sprendimo turi būti pridėtas pažymėjimas?

9 klausimas

Aleksas pageidautų teismo nutartį pakeisti. Ar Latvijos arba Suomijos teismas turi jurisdikciją šioje byloje?

ATSAKYMAI

1 klausimas

Kokie teisės aktai būtų aktualūs šiuo atveju? Taip pat išnagrinėkite jų taikymo sritį.

i. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (Reglamentas „Briuselis IIa“, kartais vadinamas Reglamentu „Briuselis IIbis“)

Tikslas. Šis Reglamentas reguliuoja jurisdikciją ir vykdymą ginčiuose dėl tėvų pareigų (kartu su ginčiais dėl santuokos nutraukimo) Europos Sąjungoje. Juo siekiama sustiprinti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas (1 konstatuojamoji dalis).

Geografinė taikymo sritis. Šis Reglamentas taikomas visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją (30-31 konstatuojamosios dalys). Jungtinės Karalystės, Airijos ir Danijos pozicija dėl visų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės teisės aktų ypatinga (žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 21 ir 22 protokolus). Jungtinė Karalystė ir Airija gali nuspręsti, ar dalyvauti ar nedalyvauti bet kuriame teisės akte. Reglamentą „Briuselis IIa“ jos nusprendė taikyti. Danijai šios srities teisės aktai neprivalomi. Galimybės dėl dalyvavimo rinktis ji neturi.

Materialinė taikymo sritis. Reglamentas „Briuselis IIa“ taikomas santuokos nutraukimui ir tėvų pareigoms (1 straipsnis). Tai apima globos teises ir bendravimo teises bei vaikų apsaugos priemonės. Jis taip pat taikomas vaiko neteisėto išvežimo ar negražinimo atvejams (tai taip pat vadinama vaiko grobimu). Pastaruoju aspektu Reglamentas papildo Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo (žr. tolesnę dalį dėl taikymo srities asmenų atžvilgiu).

Reglamente „Briuselis IIa“ nėra sąvokos „vaikas“ apibrėžties. Reglamentas netaikomas tėvystės (motinystės) nustatymui ar nuginčijimui (Reglamento „Briuselis IIa“ 1 straipsnio 3 dalis).

Taikymas asmenims.

Bendrosios taikymo asmenų atžvilgiu nuostatos. Jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra ES valstybėje narėje (išskyrus Daniją), taikytinos Reglamento „Briuselis IIa“ nuostatos dėl jurisdikcijos ginčiuose tėvų dėl pareigų (8 straipsnis).

Jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta nėra ES, teisėjas turi nustatyti, ar ji yra valstybėje, kuri yra Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos priemonių susitariančioji šalis (Reglamento „Briuselis IIa“ 61 straipsnio a dalis ir Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos priemonių 52 straipsnis; žr. toliau). Jei taip, taikoma ši Konvencija.

Jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje, kuri nepriklauso Europos Sąjungai ir nėra Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos priemonių susitariančioji šalis, Reglamentas „Briuselis IIa“ taikomas tuo atveju, jei tėvai pagal Reglamento „Briuselis IIa“ 12 straipsnio reikalavimus yra sudarę susitarimą dėl ES valstybės narės teismo jurisdikcijos arba jei vaikas yra valstybėje narėje ir jo nuolatinė gyvenamoji vieta negali būti nustatyta ir teismo vieta nebuvo pasirinkta (Reglamento „Briuselis IIa“ 13 straipsnis). Jei nėra nei vienos iš šių aplinkybių, valstybės narės teismas, sprenddamas dėl jurisdikcijos, taikys savo nacionalinę teisę (Reglamento „Briuselis IIa“ 14 straipsnis).

Taikymas asmenų atžvilgiu grobimo atveju. Reglamento „Briuselis IIa“ nuostatų dėl

jurisdikcijos vaikų grobimo atvejais (11 straipsnis) taikymo sritis labiau ribota. Tais atvejais, kai vaikas iš vienos ES valstybės narės išvežtas į kitą ES valstybę narę, Reglamento nuostatos papildo Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. 17 ir 18 konstatuojamosios dalis, 11 straipsnis ir 60 straipsnis e dalis kartu paėmus įtvirtina sudėtingą tvarką. Reglamentas palieka Konvenciją galioti, tačiau turi prieš ją viršenybę. Pačiame Reglamente nėra savarankiškų išsamių taisyklių, kurios būtų taikomos vaikų grobimo atvejais. Jame naudojamos Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo nuostatos ir ja remiamasi. Taigi, jei vaikas neteisėtai išvežamas iš vienos ES valstybės narės į kitą ES valstybę narę (išskyrus Daniją), pagrindinės taikomos nuostatos numatytos Konvencijoje, tačiau Reglamente įtvirtintos papildomos taisyklės, pavyzdžiui, dėl terminų, pareigos išklausti vaiką, išimties dėl didelės rizikos, ir numatytas papildomas mechanizmas, kuriuo remiantis buvusios nuolatinės vaiko gyvenamosios vietos valstybėje narėje tam tikromis aplinkybėmis galima reikalauti grąžinti vaiką, jei valstybė, į kurią vaikas išvežtas, grąžinti nesutinka (vadinamoji procedūra dėl antrosios galimybės).

Taikymas asmenims pripažinimo ir vykdymo atveju. Reglamento „Briuselis IIa“ nuostatos dėl teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo taikomos tuo atveju, kai vienos ES valstybės narės teismo sprendimą siekiama pripažinti arba vykdyti kitoje ES valstybėje narėje. Šiuo etapu šalių ir vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos taikant Reglamentą nėra svarbios.

Taikymas laiko atžvilgiu. Jurisdikcijos srityje Reglamentas „Briuselis IIa“ taikomas byloms, kurios iškeltos po 2005 m. kovo 1 d. Pripažįstant ir vykdant teismų sprendimus šis Reglamentas taikomas sprendimams, kurie priimti po 2005 m. kovo 1 d., arba tam tikromis sąlygomis ir anksčiau priimtiems sprendimams (64 ir 72 straipsniai).

NAUDINGA ŽINOTI

Reglamento „Briuselis IIa“ peržiūra

Šiuo metu Reglamentas „Briuselis IIa“ peržiūrimas. Europos Komisijos pasiūlymas dėl pakeitimo paskelbtas 2016 m. birželio 30 d. numeriu COM (2016) 411.

ii. 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių)

Tikslas. Šia Konvencija siekiama gerinti vaikų apsaugą tarptautiniu mastu atsižvelgiant į jų interesus (Konvencijos preambulė).

Geografinė taikymo sritis. Šios Konvencijos šalių sąrašą galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje (www.hcch.net). Jos šalimis yra visos ES valstybės narės.

Materialinė taikymo sritis. Konvencija skirta vaikų apsaugos klausimams. Tai apima ir tėvų pareigas (1 ir 3 straipsniai). Taigi, Konvencijos ir Reglamento „Briuselis IIa“ materialinė taikymo sritis iš esmės yra ta pati. Konvencijoje nustatyta, kad ji taikoma vaikams nuo jų gimimo momento, iki jiems sukanka 18 metų (2 straipsnis).

Taikymas asmenims. Kalbant apie taikymą asmenų atžvilgiu būtina atskirti jurisdikcijos, taikytinos teisės ir pripažinimo bei vykdymo taisykles (Reglamento „Briuselis IIa“ 61 straipsnio a dalis). Konvencijos nuostatos dėl jurisdikcijos taikomos ginčams dėl vaikų, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra susitariančioje valstybėje, kuri nėra ES valstybė narė. Jei vaikai nuolat gyvena ES, viršenybę turi Reglamentas „Briuselis IIa“.

Nustatant taikytiną teisę, Konvencijos nuostatos taikomos visuotinai (20 straipsnis). Tai reiškia, kad Konvencija bus taikoma nepaisant to, ar jos nuostatos dėl taikytinos teisės nukreipia į Susitariančiosios Valstybės, ar kitos valstybės teisę. Vaikų ir tėvų pilietybės bei nuolatinės gyvenamosios vietos neturi reikšmės.

Konvencijos nuostatos dėl teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo taikomos vienos susitariančiosios valstybės teismų sprendimus pripažįstant ir vykdant kitoje susitariančiojoje valstybėje. Tačiau jei ir valstybė, kurioje priimtas teismo sprendimas, ir valstybė, kurioje siekiama jį įvykdyti, yra ES valstybės narės (išskyrus Danija), taikomas Reglamentas „Briuselis IIa“.

Taikymas laiko atžvilgiu. Ši Konvencija įsigaliojo 2002 m. sausio 1 d. Ji taikoma po jos įsigaliojimo priimtoms priemonėms (53 straipsnio 1 dalis). Skirtingoms susitariančiosioms valstybėms ji įsigalioja skirtingu metu. Šią informaciją galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija interneto svetainėje.

iii. 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų (Hagos konvencija dėl vaikų grobimo)

Tikslas. Šia Konvencija pripažįstant, kad svarbiausia yra vaikų interesai, siekiama tarptautiniu mastu apsaugoti vaikus nuo žalingų padarinių, kuriuos sukelia jų neteisėtas išvežimas ar laikymas (Preamble). Ji reguliuoja vaikų, kurie neteisėtai išvežti ar laikomi bet kurioje valstybėje, kuri nėra jų nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė, grąžinimą. Ši Konvencija kartais vadinama teismo vietos konvencija: ji tik įtvirtinta vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės bendrąją jurisdikciją priimti sprendimą dėl tėvų pareigų (įskaitant vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ir bendravimo teisių tėvams išsiskyrus klausimą). Šia Konvencija sukurta specifinė procedūra neteisėtai išvežtiems ir negražintiems vaikams grąžinti į jų nuolatinę gyvenamąją vietą. Siekiama, kad ši procedūra būtų greita, kol vaikas dar neįsitvirtino naujoje aplinkoje. Jei Konvencija gerai veiks, jį atgrasys tėvus nuo savo vaikų neteisėto išvežimo ir negražinimo.

Geografinė taikymo sritis. Konvencija galioja daugiau nei 90 valstybių (visą sąrašą galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje: www.hcch.net). Susitariančiosiomis valstybėmis narėmis yra visos ES valstybės narės. Šia Konvencija nėra automatiškai sukuriami dvišaliai visų susitariančiųjų valstybių įsipareigojimai. Valstybių, kurios Konvencijos sudarymo metu nėra Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos narės, prisijungimą turi priimti kitos valstybės (38 straipsnis). Dėl to, prieš taikydamas Konvenciją, teisėjas turi įsitikinti, ar abi atitinkamos valstybės yra įsipareigoję viena kitos atžvilgiu. (Šią informaciją taip pat galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje.)

Materialinė taikymo sritis. Konvencija reguliuoja vaikų, kurie yra neteisėtai išvežti ir negražinami, grąžinimo procedūrą. Ji taikoma vaikams iki 16 metų (4 straipsnis).

Taikymas asmenims. Konvencija taikoma vaiko neteisėto išvežimo iš vienos susitariančiosios valstybės į kitą atveju, jei tarp šių valstybių egzistuoja dvišalis įsipareigojimas (jei jos yra priėmusios viena kitos prisijungimą). Jei vaikas neteisėtai išvežamas iš Hagos konvencijos susitariančiosios šalies į susitariančiąją šalimi nesančią valstybę arba iš susitariančiąją šalimi nesančios valstybės į susitariančiąją valstybę, Konvencija netaikoma.

Taikymas laiko atžvilgiu. Konvencija įsigaliojo 1983 m. gruodžio 1 d. Naujai susitariančiajai valstybei ji įsigalioja praėjus trimis mėnesiams nuo ratifikavimo arba prisijungimo, arba trimis mėnesiams po to, kai valstybė priima kitos valstybės prisijungimą (38 straipsnis).

iv. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Tikslas. Šios Konvencijos tikslas – apsaugoti vaikų teises visose su jais susijusiose situacijose. Joje pabrėžiama, jog svarbiausia – vaiko interesai (3 straipsnis) ir galimybių vaikui sudarymas būti išklaustam (12 straipsnis).

Geografinė taikymo sritis. Ši Konvencija galioja 196 valstybėse, įskaitant visas ES valstybes nares.

Materialinė taikymo sritis. Konvencijos taikymo sritis labai plati: ji taikoma visiems 18 metų neturintiems vaikams visose su jų teisėmis susijusiose aplinkybėse.

Taikymas asmenims. Susitariančiosios valstybės ir jų teismai į Konvenciją turi atsižvelgti visuose priimamuose sprendimuose. Atitinkamų vaikų gyvenamosios vietos ar jų pilietybės nėra svarbios.

Taikymas laiko atžvilgiu. Konvencija įsigaliojo 1990 m. rugsėjo 2 d. Vėliau ratifikuojančių valstybių atžvilgiu ji įsigalioja praėjus mėnesiui nuo ratifikavimo (49 straipsnis).

v. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

Tikslas. Šia Konvencija siekiama Europos Tarybos valstybėse užtikrinti ir stiprinti žmogaus teises ir pagrindines laisves.

Geografinė taikymo sritis. Ši Konvencija galioja 47 valstybėse, įskaitant visas ES valstybes nares.

Materialinė taikymo sritis. Šia Europos Konvencija garantuojamos tam tikros žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės. Tėvų pareigų srityje itin svarbi teisė į pagarbą privačiam ir šeimos gyvenimui (8 straipsnis) ir teisė į teisingą bylos nagrinėjimą (6 straipsnis).

Taikymas asmenims. Ši Konvencija privaloma visoms susitariančiosioms valstybėms neatsižvelgiant į suinteresuotų asmenų nuolatinę gyvenamąją vietą. Ji, pavyzdžiui, buvo taikoma vaikų grobimo bylose tais atvejais, kai iki neteisėto išvežimo vaikai gyveno JAV (*B. prieš Belgiją*, Nr. 4320/11) ar Australijoje (*X. prieš Latviją*, Didžioji kolegija, Nr. 27853/09).

Taikymas laiko atžvilgiu. Konvencija įsigaliojo 1953 m. rugsėjo 3 d. Valstybėms, kurios ją ratifikuoja vėliau, Konvencija įsigalioja joms deponavus savo ratifikacinius raštus (59 straipsnio 4 dalis).

vi. 2000 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

Tikslas. Chartijoje įtvirtintos Europos Sąjungoje užtikrinamos asmenų žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės.

Geografinė taikymo sritis. Chartija galioja visose ES valstybėse narėse.

Materialinė taikymo sritis. Chartija taikoma ten, kur taikoma ES teisė. 51 straipsnio 1 dalyje numatyta: „Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę“. Be to, 51 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Ši Chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų“. ES reguliuojamų tėvų pareigų srityje Chartija yra taikoma (žr. Reglamento „Briuselis IIA“ 33 konstatuojamąją dalį, ESTT 2010 m. spalio 5 d. sprendimą byloje C-

400/10 PPU *McB prieš LE*, ECLI:EU:C:2010:582). Šiuo atveju ypač svarbus Chartijos 24 straipsnis, užtikrinantis vaiko teises.

Taikymas asmenims. Chartija taikoma visiems asmenims, kuriems taikoma ES teisė.

Taikymas laiko atžvilgiu. Chartija kartu su Lisabonos sutartimi įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.

2-9 klausimų atsakymų metodika

1 žingsnis. Nustatykite atitinkamą **teisės sritį**.

2 žingsnis. Įvertinkite, su kuriuo **tarptautinės privatinės teisės aspektu** yra susijęs ginčas.

3 žingsnis. Susiraskite atitinkamus ES ir tarptautinės **teisės šaltinius**.

4 žingsnis. Pasitikslinkite, kokia yra ES ir tarptautinių teisės aktų **taikymo sritis**.

5 žingsnis. Raskite tinkamą **taisyklę**.

2 klausimas

Ar tai būtų laikoma tarptautiniu vaiko grobimu? Paaiškinkite, į ką būtina atsižvelgti ir kur rasite tą informaciją.

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją. Kaip jau aiškinta, tai yra plati sąvoka. Ji taip pat apima ir tarptautinio vaikų grobimo civilinės teisės aspektus.

2 žingsnis. **Tarptautinės privatinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su jurisdikcija.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Atsakant į šį klausimą, svarbi Konvencija dėl vaikų grobimo ir Reglamentas „Briuselis IIa“. Tuo atveju, kai vaikas iš vienos ES valstybės narės neteisėtai išvežamas į kitą ir negrąžinamas, pirmiausia remiamasi tuo, kad taikoma Konvencija dėl vaikų grobimo. Šią Konvenciją papildė Reglamentas „Briuselis IIa“ (Reglamento „Briuselis IIa“ 17 ir 18 konstatuojamosios dalys, 11 straipsnis ir 60 straipsnio e dalis).

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Hagos konvencija dėl vaikų grobimo taikoma tais atvejais, kai vaikas neteisėtai išvežamas iš vienos susitariančiosios valstybės į kitą arba neteisėtai ten laikomas.

Reglamentas „Briuselis IIa“ taikomas, jei vaikas neteisėtai išvežtas arba negrąžintas iš vienos ES valstybės narės į kitą.

Taigi, taikomi abu teisės aktai.

5 žingsnis. **Taisyklė**

Aleksas į teismą dėl vaiko grąžinimo nesikreipė. Dėl tokios bylos iškėlimo jis nesikreipė į centrinę instituciją. Jei jis būtų tai padaręs, Latvijos teismai neturėtų teisės dėl Agritos prašymo priimti

sprendimo iš esmės (Konvencijos dėl vaikų grobimo 16 straipsnis).

Ši taisyklė pakartota Reglamente „Briuselis IIa“ numatant, kad vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismai išlaiko savo jurisdikciją iki tol, kol:

- visi globos teisių turėtojai tylėjimu pritaria išvežimui ar negražinimui arba
- vaikas naujoje valstybėje narėje pragyvena daugiau nei vienerius metus nuo to, kai asmuo, kurio globos teisės buvo pažeistos, sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, ir vaikas susigyvena su nauja aplinka (ir įvykdomos kitos sąlygos, kurios šiuo atveju nėra aptariamoms, nes nėra taikomos mūsų nagrinėjamu atveju) (Reglamento „Briuselis IIa“ 10 straipsnis).

Taigi, Latvijos teismas turi įsitikinti, kad Aleksas tylėjimu pritarė persikėlimui. Jei tam Aleksas nepritarė ir persikėlimas teismo proceso metu vis dar ginčijamas, teismas turi susilaikyti nuo bylos nagrinėjimo iš esmės.

Diskusija: Tėvo sutikimas

Išsiaiškinti, ar tėvas davė sutikimą persikėlimui arba vėliau tam tylėjimu pritarė, gali būti sudėtinga. Aptarkite, kaip tai galima patvirtinti: iš šalių pateiktos informacijos? Kokia apimtimi teismas gali užduoti atitinkamus klausimus teismo posėdyje?

Bet kuriuo atveju teismas, remdamasis Reglamento „Briuselis IIa“ 20 straipsniu, gali skirti laikinas apsaugos priemones. Tačiau šiomis priemonėmis negali būti pritariama neteisėtam vaiko išvežimui ir negražinimui (žr. ESTT 2009 m. gruodžio 23 d. sprendimą *Detiček* byloje C-403/09, ECLI:EU:C:2009:810)

NAUDINGA ŽINOTI

Tarptautinio vaiko grobimo tikimybės įvertinimas

Net jei teisėjas neturi nustatyti, ar vaikas išvežtas ir negražintas neteisėtai (ir nedirba teisme, kuris šias bylas nagrinėja pagal nacionalinę procesinę teisę), jis turi atidžiai įvertinti šią problemą ir tikimybę, kad tėvas (motina) bylą iškėlė tam, kad pabandytų įtvirtinti naują faktinę situaciją po neteisėto vaiko išvežimo.

Tarptautinis vaiko grobimas apibrėžiamas kaip neteisėtas vaiko išvežimas iš vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės ar negražinimas į ją (Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 3 straipsnis ir Reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio 11 dalis). Mūsų nagrinėjamu atveju tai – neteisėtas negražinimas, o ne neteisėtas išvežimas. Tėvas davė sutikimą laikinam buvimui Latvijoje, tačiau ne tam, kad vaikas niekada nebūtų gražintas. Šis skirtumas svarbus nustatant neteisėto išvežimo datą.

Neteisėtas reiškia pažeidžiant globos teises, atsiradusias teismui priėmus sprendimą, sudarius teisiškai galiojančią susitarimą arba pagal įstatymą. Veika gali būti laikoma neteisėta tik tuo atveju, jei globos teisėmis iš tiesų buvo naudojama.

Globos teisės apima teises (ir pareigas), susijusias su vaiko priežiūra, ypač teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą (Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 5 straipsnio a dalis; Reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio 9 dalis). Reglamente kalbama apie teises ir pareigas, o Konvencijoje – apie teises. Tačiau skirtumas mūsų nagrinėjamu atveju nėra svarbus.

2010 m. spalio 5 d. sprendime *PPU, McB prieš LE* (C-400/10, ECLI:EU:C:2010:582) Europos

Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, kad sąvokos „globos teisės“ reikšmė Europos Sąjungoje yra savarankiška (t.y. visoje Europos Sąjungoje privaloma remtis Reglamente „Briuselis IIa“ įtvirtinta apibrėžtimi, neatsižvelgiant į tai, kokią reikšmę tie žodžiai turi nacionalinėje teisėje), tačiau klausimas, kas tas teises turi, paliekamas nacionalinei teisei. Tai patvirtina Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 3 straipsnyje ir Reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio 11 dalyje esančios nuorodos į vaiko gyvenamosios vietos valstybę. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad sprendžiant, ar vaikas buvo išvežtas neteisėtai, turi būti nustatyta vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta prieš pat išvežimą.

Nuolatinė gyvenamoji vieta – autonomiška sąvoka. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo:

„Nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoka Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalies prasme turi būti aiškinama taip, kad ši gyvenamoji vieta atitinka vietą, kur vaikas tam tikra dalimi integravosi į socialinę ir šeiminių aplinką. Šiuo tikslu, be kita ko, turi būti atsižvelgta į gyvenimo valstybės narės teritorijoje ir šeimos persikėlimo į šią valstybę trukmę, teisėtumą, sąlygas ir priežastis, vaiko pilietybę, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, kalbos žinias ir šeiminius bei socialinius vaiko ryšius toje valstybėje. Nustatyti vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą turi nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes. (2009 m. balandžio 2 d. sprendimas *A* byloje C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225; patvirtintas 2010 m. gruodžio 22 d. sprendimu *Mercredi* byloje C-497/10PPU, ECLI:EU:C:2010:829 ir 2014 m. spalio 9 d. sprendimu *PPU, C prieš M* byloje C-376/14, ECLI:EU:C:2014:2268.)

Diskusija:

Atsižvelkite į tuos elementus, kurie yra svarbūs nustatant Lauros nuolatinę gyvenamąją vietą prieš pat motinai išsivežant ją į Latviją. Atsižvelkite į kalbas, kurias ji moka, jos pilietybę (-es), integravimąsi į šeimos ir socialinį gyvenimą Anglijoje, dienos priežiūros centro lankymą (Laura dar jo nelankė), persikėlimo į Latviją priežastis. Šiuo atžvilgiu svarbūs ir tėvų ketinimai.

Atrodo, kad prieš pat Agritai ir Laurai persikeliant į Latviją, daugiausia elementų buvo susiję su Anglija.

Jei nuolatinė gyvenamąją vietą prieš pat neteisėtą negražinimą bus laikoma Anglija, bus būtina remtis Anglijos teise nustatant, ar tėvas turėjo šio vaiko globos teises.

NAUDINGA ŽINOTI

Nesusituokę tėvai

Vienose valstybėse narėse nesusituokę tėvai tėvų pareigas vaiko atžvilgiu įgyja automatiškai, tačiau kitose būtina tam tikros formos registracija arba net teismo nutartis.

Jungtinėje Karalystėje yra tris skirtingos teisės sistemos:

- i. Anglija ir Velsas,
- ii. Škotija,
- iii. Šiaurės Airija.

Į šį skirtumą svarbu atsižvelgti siekiant nustatyti teisės turinį.

Išsiaiškinti Anglijos teisės normas teisėjas gali trim būdais:

- Pagal lyginamosios teisės literatūrą;

- Europos Komisijos e-teisingumo portale e-justice.europa.eu;
- Tiesiogiai bendraudamas Europos teisminio tinklo pagalba, t.y. susisiekdamas su jūsų valstybės teisėju, kuris yra tinklo narys, kad šis kreiptųsi į Anglijos teisėją, kuris galėtų šią informaciją suteikti arba tiesiogiai kreiptųsi į Anglijos teisėją;

Tam, kad susirastų teisėjus kitose ES valstybėse narėse, teisėjai gali susisiekti su kontaktiniais asmenimis, kuriuos taip pat galima rasti e-teisingumo portale.

- Tiesiogiai bendraudamas per Hagos teisėjų tinklą, t.y. susisiekdamas su jūsų šalies tinklo teisėju, kad šis padėtų užmegzti ryšius su atitinkamu teisėju Anglijoje;
- Kreipdamasis į savo valstybės centrinę instituciją dėl informacijos arba, jei institucija informacijos neturi, kreipdamasis į valstybės, apie kurios teisę reikia informacijos, centrinę instituciją;

Visų centrinių institucijų adresus galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje www.hcch.net.

- Pasinaudodamas Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 15 straipsnyje numatytu mechanizmu.

15 straipsnis suteikia teisėjui teisę pareikalauti, kad pareiškėjas iš vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės institucijų gautų patvirtinimą, kad išvežimas ar negražinimas buvo neteisėtas. Sudarydamas galimybes pareiškėjui gauti tokį patvirtinimą, teisėjas teismo procesą gali sustabdyti.

Pagal šią nuostatą išduodami patvirtinimai kelia daug problemų: juos sunku gauti, jų gavimas uždelsia bylos nagrinėjimą ir jų galia (t.y. tai, kokia apimtimi jie privalomi) yra neaiški.

NAUDINGA ŽINOTI

Atsižvelgimas į užsienio teisės normas

Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo numatyta, kad teisėjas gali atsižvelgti į užsienio (vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės) teisės normas. Taikant šią Konvenciją nėra reikalaujama taikyti kokias nors procedūras tų teisės normų egzistavimui ar turiniui nustatyti.

Taigi, vertindamas ar tai gali būti laikoma tarptautiniu vaiko grobimu, teisėjas turi nustatyti, ar vaikas buvo neteisėtai negražintas, t.y. ar Agritai negražinus dukters iš Latvijos tai pažeidė Alekso globos teises. Kad išsiaiškintų, ar jis turėjo globos teises, teisėjas turi atsižvelgti į Anglijos teisę.

Šiuo atveju tėvai nėra susituokę. Pagal šią situaciją e-teisingumo portale galima rasti šią informaciją:

Motinoms tėvų pareigos tenka visais atvejais, o nesusituokę tėvai arba santuokos ar civilinės partnerystės su vaiko motina nesudaręs antrasis moteriškos lyties tėvas tėvo pareigas gali įgyti susitarimu su motina, teismo nutartimi arba kartu su motina užregistravus vaiko gimimą.

Kitas klausimas, kurį teismas turi įvertinti, ar Aleksas sutiko su persikėlimu į Latviją.

Diskusija:

Įvertinkite Alekso veiksmus. Ar jis savo tylėjimu pritarė tam, kad Agrita negražintų Lauros iš

Latvijos? Jis neiškėlė bylos dėl vaiko gražinimo. Apsvarstykite ir jo priešieškini: jis neprašo gražinimo.

Diskusija:

Kaip gali teisėjas išsiaiškinti, kad buvo kreiptasi dėl vaiko gražinimo? Tai nebūtinai bus tame pačiame teisme, kuris nagrinėja ginčą dėl tėvų pareigų, globos ar bendravimo su vaiku teisių. Ar centrinės institucijos informuoja teismus apie bylas dėl vaikų gražinimo, kurios gali būti iškeltos kituose teismuose? Ar tokios bylos registruojamos centralizuotai? Priešingu atveju teisėjai patys gali kreiptis į centrinės institucijas su tokiu prašymu.

Dalyviai gali aptarti įvairias jų valstybėse įmanomas galimybes.

3 klausimas

Ar Latvijos teismas turi jurisdikciją nagrinėti šią bylą?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tai yra plati sąvoka, apimanti tėvų pareigų ir globos bei bendravimo su vaiku teisių skyrimą, vykdymą, perdavimą, apribojimą ar nutraukimą (Reglamento „Briuselis IIa“ 1 straipsnis ir Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos priemonių 3 straipsnis).

2 žingsnis. **Tarptautinės privatinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs tik su jurisdikcija.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Atsakant į šį klausimą, svarbus Reglamentas „Briuselis IIa“.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Reglamentas „Briuselis IIa“ taikomas, nes jis privalomas Latvijai (žr. a klausimo paaiškinimą dėl taikymo srities). Kadangi vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra ES valstybėje narėje ir nėra susitarimo dėl jurisdikcijos, Reglamentas turi viršenybę Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos priemonių atžvilgiu (Reglamento „Briuselis IIa“ 61 straipsnio a dalis).

5 žingsnis. **Taisyklė**

Reglamentas „Briuselis IIa“ numato, kad jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis, turi vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismas (8 straipsnis).

Taigi, būtina nustatyti vaiko **nuolatinę gyvenamąją vietą** (žr. b klausimą). Tačiau nustatydamas jurisdikciją, jei vaikas nebuvo neteisėtai išvežtas ir negražintas, teisėjas turi atsižvelgti į dabartinį laiką, t.y. į teismo proceso laiką.

Diskusija dėl nuolatinės gyvenamosios vietos:

Įvertinkite bylos aplinkybes: Lauros amžių, ryšius su seneliais, tetomis ir dėdėmis, jos mokamą (-as) kalbą (-as), jos pilietybę (-es), kodėl Agrita atsivežė ją į Latviją, tėvų ketinius dėl jų šeimos,

dienos priežiūrą (jei yra).

Kelios aplinkybės susiję su Latvija.

Jei Lauros nuolatinė gyvenamoji vieta yra Latvijoje, Latvijos teismas turi teisę nagrinėti Agritos pateiktą reikalavimą.

Latvijos teismui nusprendus, kad Lauros nuolatinė gyvenamoji vieta nėra Latvijoje, jis skubiais atvejais vis tiek gali nustatyti laikinas apsaugos priemones (Reglamento „Briuselis IIa“ 20 straipsnis), kad būtų užtikrinta vaiko apsauga. Jos gali būti susiję su priemonėmis vaikui apsaugoti ar jo laikinam bendravimui su kuriuo nors iš tėvų užtikrinti (t.y. kol bus priimtas sprendimas dėl esmės). Naudojimosi šia nuostata sąlygos aptartos žemiau, prie g klausimo.

Jei teismas negali nustatyti Lauros nuolatinės gyvenamosios vietos, savo jurisdikciją jis gali grįsti vaiko buvimu Latvijos teritorijoje (Reglamento „Briuselis IIa“ 13 straipsnis). Prieš pasinaudodamas šia galimybe, teismas turi stengtis nustatyti nuolatinę gyvenamąją vietą.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo (ESTT 2009 m. balandžio 2 d. sprendimas A byloje C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, p. 33): „Taigi vien fizinio vaiko buvimo valstybėje narėje – nes tai yra subsidiari jurisdikcijos taisyklė 8 straipsnyje įtvirtintos taisyklės atžvilgiu – negali pakakti vaiko nuolatinei gyvenamajai vietai nustatyti.“

Generalinis advokatas Kokott toje pačioje byloje teigė (ESTT 2009 m. sausio 29 d. išvada A byloje C-523/07, ECLI:EU:C:2009:39, p.): „Nuolatinę gyvenamąją vietą reikia skirti nuo paprastos buvimo vietos. Vaiko buvimas valstybėje narėje taip pat sukuria artumą joje esančių teismų atžvilgiu, tačiau šis santykis nėra tapatus nuolatinei gyvenamajai vietai. Todėl Reglamento Nr. 2201/2003 13 straipsnis valstybės narės, kurioje vaikas yra, teismams suteikia tik papildomą jurisdikciją, kuri netaikoma, jei nuolatinę gyvenamąją vietą galima nustatyti kitoje valstybėje.“

Tokia nuostata dažniau taikoma pabėgėlių vaikams arba tarptautiniu mastu perkeltiems vaikams (13 straipsnio 2 dalis), kai nuolatinė gyvenamoji vieta neaiški, o ne tais atvejais, kai yra dvi skirtingos galimybės.

Jurisdikcijos pagrindo nurodymas

Patartina, kad teisėjai sprendime konkrečiai nurodytų jurisdikcijos pagrindą. Tai sprendimą vykdančioms teismams sudarys galimybę identifikuoti užsienio valstybės teismo pritaikytas laikinas apsaugos priemones, kurių tarpvalstybinis vykdymas pagal Reglamentą Briuselis nėra galimas (ESTT 2010 m. liepos 15 d. sprendimas *Purrucker* byloje C-256/09, ECLI:EU:C:2010:437).

4 klausimas

Koks teisės aktas nustato, ar Aleksas turi tėvo pareigas Lauros atžvilgiu (būdamas nesusituokusiu tėvu)?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją (kaip ir b klausimo atveju).

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su taikytina teise.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Atsakant į šį klausimą, svarbi Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių. Reglamentas „Briuselis IIa“ taikytinos teisės nustatymo nereguliuoja.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių taikoma visose ES valstybėse narėse, įskaitant Latviją (žr. daugiau informacijos atsakyme į a klausimą).

5 žingsnis. **Taisyklė**

Pagal Hagos konvenciją dėl vaikų apsaugos priemonių tai, kas turi tėvų pareigas vaikui gimus pagal įstatymą, reglamentuoja vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė (16 straipsnio 1 dalis). Lauros nuolatinės gyvenamosios vietos klausimas aptartas atsakant į b klausimą.

Nustatęs, kad Laura nuolatos gyvena Latvijoje, teismas **taikytų savo valstybės teisę**.

Tačiau vaikui persikėlus į kitą valstybę tėvų pareigos negali būti prarandamos automatiškai. Tai, kad tėvų pareigos išlieka, numatyta 16 straipsnio 3 dalyje.

Pagal šį scenarijų teismas taip pat turėtų išsiaiškinti ir taikyti **Anglijos teisę**.

Informacija, kaip **išsiaiškinti Anglijos teisę**, pateikta atsakant į b klausimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių valstybės narės įpareigoja paskirti centrinės institucijas (29 straipsnio 1 dalis). Tai gali būti (tačiau nebūtinai) tos pačios centrinės institucijos, kurios paskirtos pagal Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. Tai priklauso nuo nacionalinės teisės ir administravimo struktūrų. Centrinė institucijų duomenis galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija interneto svetainėje.

Diskusija:

Dalyviai galėtų aptarti, kur yra jų valstybių centrinės institucijų ir kiek darbuotojų ten dirba. Taip pat būtų galima aptarti, kaip į centrinės institucijas galima kreiptis informacijos.

5 klausimas

Kokią teisės aktą taikys Latvijos teismas, spręsdamas Agritos ir Alekso ginčą dėl Lauros gyvenamosios vietos ir bendravimo su Laura?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją (kaip ir b klausimo atveju).

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su taikytina teise.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Atsakant į šį klausimą, svarbi Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos priemonių taikoma visose ES valstybėse narėse, įskaitant Latviją (žr. daugiau informacijos atsakyme į a klausimą).

5 žingsnis. **Taisyklė**

Hagos konvencijoje dėl vaikų apsaugos priemonių numatyta, kad teismai, įgyvendindami jurisdikciją, taiko **savo** valstybių teisę (15 straipsnio 1 dalis). Taigi, Latvijos teismas taikytų Latvijos teisę.

Konvencijoje numatyta **nukrypti leidžianti nuostata**: jei vaiko apsaugai to reikia, teismas gali išimties tvarka taikyti ar atsižvelgti į kitos valstybės, su kuria padėtis yra artimai susijusi, teisę (15 straipsnio 2 dalis). Iš formuluotės matyti, kad ši nuostata nėra dažnai taikoma. Ji gali būti aktuali tais atvejais, kai su vaiku bendraujama kitoje valstybėje ir yra svarbūs tam tikri tos valstybės teisės elementai. Atkreiptinas dėmesys, pagal Konvenciją galimas lankstus požiūris: teisėjas gali taikyti savo valstybės teisę arba **atsižvelgti į užsienio valstybės teisę**.

6 klausimas

Ar, remiantis susitarimu dėl teismo pasirinkimo, Londono teismas turėtų jurisdikciją?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją.

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su jurisdikcija.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Taikytinas Reglamentas „Briuselis IIa“.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Jungtinė Karalystė – ES valstybė narė, taikanti Reglamentą „Briuselis IIa“. Vaikas nuolatos gyvena ES valstybėje narėje. Taigi, taikomas Reglamentas „Briuselis IIa“.

5 žingsnis. **Taisyklė**

Be bendrosios jurisdikcijos taisyklės, kad jurisdikciją turi vaiko gyvenamosios vietos valstybės teismas (Reglamento „Briuselis IIa“ 8 straipsnis) šalis turi tam tikras ribotas galimybes pasirinkti teismą savo ginčui nagrinėti (Reglamento „Briuselis IIa“ 12 straipsnio 3 dalis).

Pasirinkimui taikomi keli apribojimai:

- Vaikas su pasirinkto teismo valstybe turi turėti esminį ryšį. Taip būna, pavyzdžiui, kai toje valstybėje yra vieno iš tėvų pareigų turėtojų nuolatinė gyvenamoji vieta. Aleksas nuolat

- gyvena Anglijoje, tačiau Laura su šia valstybe mažai susijusi.
- Su jurisdikcija vienareikšmiškai turi sutikti visos proceso šalys. Iš elektroninių laiškų matyti, kad šalys su šia jurisdikcija sutiko.
- Pasirinkta jurisdikcija turi būti geriausia vaiko interesams. Tai – sunkus klausimas. Ar Anglijos teismas iš tiesų turėtų galimybę šią bylą (dėl globos ir (arba) bendravimo teisių) išspręsti atsižvelgdamas į tai, kas geriausia vaiko interesais? Panašu, kad jis gali neturėti galimybės realiai įvertinti vaiko padėtį, nes vaikas yra Latvijoje ir bendraujama su juo būtų Latvijoje. Svarbu įvertinti ir tai, kada vaikas turėtų būti išklaudytas. Atsižvelgiant į Lauros amžių gali būti, kad ji nebūtinai būtų išklaudyta teisme.

7 klausimas

Jei Londono teismas neturėtų bylos nagrinėjimo iš esmės jurisdikcijos, ar jis gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją.

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su jurisdikcija.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Taikytinas Reglamentas „Briuselis IIa“.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Jungtinė Karalystė – ES valstybė narė, taikanti Reglamentą „Briuselis IIa“. Vaikas nuolat gyvena ES valstybėje narėje. Taigi, taikomas Reglamentas „Briuselis IIa“.

5 žingsnis. **Taisyklė**

Neatidėliotinais atvejais kitas teismas, nei tas, kuris turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, savo valstybėje esantiems asmenims ar turtui gali taikyti laikinas priemones (Reglamento „Briuselis IIa“ 20 straipsnis). Šiuo atveju vaiko Anglijoje nėra.

Be to, laikinosios priemonės nėra vykdytinos tarpvalstybiniu lygiu (ESTT 2010 m. liepos 15 d. sprendimas *Purrucker* byloje C-256/09, ECLI:EU:C:2010:437). Anglijos teismui nebūtų protinga nustatyti priemones, kurių vykdyti nebūtų galimybės.

NAUDINGA ŽINOTI

Reglamento versijos skirtingomis kalbomis

Ne visais atvejais Reglamento versijos skirtingomis kalbomis yra identiškos. Taikant kokią nors nuostatą (pvz., 20 straipsnį) patartina perskaityti versijas įvairiomis kalbomis.

8 klausimas

Ar Latvijos teismo sprendimas dėl tėvų pareigų ir tėvo bendravimo su vaiku vykdytinas Suomijoje?
Ar prie teismo sprendimo turi būti pridėtas pažymėjimas?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas, kaip ir pirmesnis, patenka į tėvų pareigų kategoriją.

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Klausimas susijęs su teismo sprendimo pripažinimu ir vykdymu.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Atsakant į šį klausimą, reikia remtis Reglamentu „Briuselis IIa“.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Reglamentas „Briuselis IIa“ bylose dėl tėvų pareigų priimtų sprendimų pripažinimui ir vykdymui taikomas tuo atveju, jei sprendimo kilmės valstybė ir valstybė, kurioje sprendimą siekiama pripažinti arba vykdyti, yra ES valstybės narės. Taip yra ir šiuo atveju: ir Latvija, ir Suomija yra ES valstybės narės.

5 žingsnis. **Taisyklė**

Kitų ES valstybių narių teismų sprendimai dėl tėvų pareigų yra pripažįstami netaikant jokių specialių procedūrų (Reglamento „Briuselis IIa“ 21 straipsnio 1 dalis). Galimi keli sprendimų nepripažinimo pagrindai (Reglamento „Briuselis IIa“ 23 straipsnis). Atkreiptinas dėmesys, kad prieštaravimas viešajai tvarkai vertinamas atsižvelgiant į tai, kas naudingiausia vaikui (Reglamento Briuselis „IIa“ 23 straipsnio a dalis).

NAUDINGA ŽINOTI

Vienas kitam prieštaraujantys teismų sprendimai

Kai du ar daugiau sprendimų dėl tėvų pareigų vienas kitam prieštarauja, remiamasi naujausiu sprendimu. Ši taisyklė skiriasi nuo taikomos santuokos nuraukimo bylose, kur remiamasi anksčiausiu sprendimu.

Palyginkite Reglamento „Briuselis IIa“ 22 straipsnio c ir d dalis su 23 straipsnio e ir f dalimis.

Sprendimo vykdymas šiuo atveju gali būti užtikrinamas dviem būdais.

Pirmasis būtų taikomas sprendimui dėl tėvų pareigų, tai yra, jei Aleksas koku nors būdu norėtų priversti Agritą atsižvelgti į jo nuomonę dėl mokyklos Laurai parinkimo. Pagal šią tvarką būtina egzekvatūros procedūra (procesas dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu). Dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu gali kreiptis bet kuri suinteresuota šalis (Reglamento „Briuselis IIa“ 28 straipsnio 1 dalis). Šio proceso pobūdis Reglamente nėra apibrėžtas. Prašymo padavimo tvarką lemia nacionalinė procesinė teisė (30 straipsnio 1 dalis).

Prašymą pripažinti teismo sprendimą vykdytinu nagrinėjantis teisėjas gali atsižvelgti į atsisakymo

sprendimą pripažinti pagrindus (Reglamento „Briuselis IIa“ 23 straipsnis), tačiau jokiais aplinkybėmis negali tikrinti užsienio teismo jurisdikcijos ar peržiūrėti jo sprendimą iš esmės. Kaip pirmiau minėta, visos valstybės narės yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos šalys. Geriausių vaiko interesų užtikrinimą jos gali laikyti viešosios tvarkos klausimu ir dėl to gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti užsienio teismo sprendimą. Tačiau negalima peržiūrėti viso užsienio teismo sprendimo ir atlikti viso pakartotinio vertinimo, ar užtikrinti vaiko interesus.

Pagal šią vykdymo tvarką naudojamas pažymėjimas (žr. II priedą). Šį pažymėjimą turi pateikti šalis, kuri kreipiasi dėl teismo sprendimo pripažinimo (37 straipsnio 1 dalies b punktas). Šį pažymėjimą suinteresuotos šalies prašymu išduoda sprendimą priėmęs teismas (39 straipsnis). Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo pažymėjimu siekiama apsaugoti į bylą neatvykusią šalių teises. Teisėjai turi užtikrinti, kad jų teisės nebūtų pažeistos.

NAUDINGA ŽINOTI

Būtų gerai, jei nagrinėjantis tarpvalstybinę bylą teisėjas paklaustų šalių, ar joms reikės šio pažymėjimo. Jei šalys ar jų advokatai apie tai nepagalvos, vėliau jiems dėl šio pažymėjimo gali tekti grįžti į teismą.

Antroji vykdymo tvarka taikoma sprendimams dėl bendravimo su vaiku teisių. Reglamente „Briuselis IIa“ egzekvatūros procedūra panaikinta esant dviem situacijoms, iš kurių pirmoji susijusi su bendravimo teisėmis (Reglamento „Briuselis IIa“ 41 straipsnis). Tai būtų taikoma Alekso teisių atžvilgiu. Taigi, jei Agrita prieštarautų jo teisėms bendrauti su vaiku, Latvijos teismo sprendimas galėtų būti vykdomas Suomijoje be būtinybės jam kreiptis į teismą dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu.

Vykdomo valstybės narės teismai gali duoti praktinių nurodymų dėl naudojimosi bendravimo teisėmis organizavimo (Reglamento „Briuselis IIa“ 48 straipsnis). Tai gali būti naudinga, jei, pavyzdžiui, Latvijos teismo sprendime būtų nurodytas Agritos adresas, kur galima bendrauti su vaiku. Jį sprendimą vykdančias Suomijos teismas galėtų pakeisti.

Tokioje situacijoje naudojamas specialus pažymėjimas (žr. III priedą). Jei bendravimo teisės yra susijusios su tarpvalstybine situacija, teisėjas pažymėjimą išduoda *ex officio* (41 straipsnio 3 dalis).

Šį pažymėjimą teismas gali išduoti tik jei tenkinamos konkrečios sąlygos:

- kai teismo sprendimas priimtas asmeniui neatvykus į teismą, jei sprendimas buvo įteiktas atsakovui arba atsakovas sprendimui pritarė;
- visoms suinteresuotoms šalims buvo suteikta galimybė būti išklaustytiems;
- vaikui buvo suteikta galimybė būti išklaustam, išskyrus atvejus, kai to nedera daryti dėl jo amžiaus ar brandumo laipsnio (Reglamento „Briuselis IIa“ 41 straipsnio 2 dalis).

NAUDINGA ŽINOTI

Vaiko išklausymas

Nuostatų dėl vaiko išklausymo formuluotė visiškai atitinka Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas (12 straipsnis).

Šia nuostata įtvirtintas dviejų pakopų testas:

1) Teismas turi sudaryti galimybę vaikui, sugebančiam suformuluoti savo nuomonę, būti išklaustam.

2) į vaiko nuomonę, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, deramai atsižvelgiama.

Kaip šalys turi būti išklausytos nustatoma pagal nacionalinę procesinę teisę. Teismai gali naudotis technologijomis, kaip antai vaizdo konferencijomis, arba gali remtis Reglamentu dėl įrodymų paėmimo.

NAUDINGA ŽINOTI

Egzekvatūros panaikinimas tam tikrose su vaiko grobimu susijusiose situacijose

Egzekvatūra nebetaikoma ir kitu atveju (neaktuali mūsų nagrinėjamu atveju): kai buvusios gyvenamosios vietos valstybės teismas priima nutartį dėl vaiko grąžinimo valstybės, į kurią vaikas neteisėtai išvežtas, teismui atsisakius jį grąžinti (Reglamento „Briuselis IIa“ 42 straipsnis ir IV priedas). Tai susiję su ypatinga situacija: kai yra du vienas kitam prieštaraujantys sprendimai ir kai vėlesnis sprendimas turi būti vykdomas valstybėje, priėmusioje pirmesnį sprendimą.

Faktinio sprendimo vykdymo **klausimą** (pvz., ar vaiką grąžins policija) reguliuoja tik nacionalinė teisė.

Diskusija:

Dalyviai galėtų pateikti informacijos apie jų valstybėse taikomas egzekvatūros procedūras. Šių procedūrų taikymo atvejai ir tvarka žymiai skiriasi. Be to, skiriasi ir pats faktinis vykdymo procesas. Kai kurie teismai taiko tik baudas, kitur grąžinant vaiką gali dalyvauti policija ir t.t.

9 klausimas

Aleksas pageidautų teismo nutartį pakeisti. Ar Latvijos arba Suomijos teismas turi jurisdikciją šioje byloje?

1 žingsnis. **Teisės sritis**

Šis klausimas patenka į tėvų pareigų kategoriją.

2 žingsnis. **Privatinės tarptautinės teisės aspektas**

Šis klausimas susijęs su jurisdikcija, tačiau svarbus ir sprendimo pripažinimas.

3 žingsnis. **Teisės šaltiniai**

Taikytinas Reglamentas „Briuselis IIa“.

4 žingsnis. **Teisės aktų taikymo sritis**

Suomija ir Latvija yra ES valstybės narės. Vaikas nuolatos gyvena ES valstybėje narėje. Taigi, taikomas Reglamentas „Briuselis IIa“.

5 žingsnis. **Taisyklė**

Latvijos teismui: vaiko buvusios nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismas neturi teisės pakeisti sprendimą dėl bendravimo teisių (Reglamento „Briuselis IIa“ 9 straipsnio 1 dalis), nes tėvas nuolatinės gyvenamosios vietos Latvijoje neturi.

Suomijos teismui: bendra taisyklė dėl jurisdikcijos, kaip ir aptarta pirmiau, yra ta, kad jurisdikciją turi vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismas (8 straipsnis). Jei Lauros nuolatinė gyvenamoji vieta būtų Suomijoje, jurisdikciją turėtų Suomijos teismas. Sprendimui dėl bendravimo teisių pakeitimo per pirmuosius tris mėnesius Suomijos teismai jurisdikciją turėtų tik tuo atveju, jei su šia jurisdikcija sutiktų Aleksas (9 straipsnio 2 dalis).

Nagrinėdamas bylą, Suomijos teismas atsižvelgtų į Latvijos teismo sprendimą. Tai yra atsitiktinio pripažinimo pavyzdys (žr. Reglamento „Briuselis IIa“ 21 straipsnio 4 dalis). Kaip jau paaiškinta atsakant į f klausimą, tokio sprendimo pripažinimui specifinė procedūra netaikoma. Sprendimo nepripažinimo pagrindai lieka galioti (Reglamento „Briuselis IIa“ 23 straipsnis).